

ANTROJI DALIS

DRAUGAS

MOKSLAS, MENAS, LITERATŪRA

Saturday supplement

1989 m. vasario mėn. 4 d. / February 4, 1989

Nr. 24(5)

Miriam Meraite

„Piktžodžiavimas“

Spalvota litografija, 23 1/2" x 18"

Iš rengiamos Vasario 16 parodos, kuri vyks nuo vasario 10 iki kovo 5 dienos Čiurlionio galerijoje, Jaunimo centre, Chicagoje.

KERTINĖ PARAŠTĖ

Naujokalbės žodynas (II)

„Mintis iškreipia kalbą, bet kalba iškreipia mintį“, rašė *Animal Farm* („Gyvulių ūkis“) ir 1984 („1984-ųjų metų“) autorius George Orwell. Jo žodžiai labai tinka dabartinei Lietuvai. Atgimstanti tauta stengiasi valyti ne tik tai savo gamtą, bet ir totalitarinio žargonu užterštą kalbą. Šios pastangos išsukia automatišką ideologijos saugotojų ir biurokratijos reakciją, kuri pasireiškia nauja kalbos tarša. Taip totalitarinis žargonas nenustoja kerojesis, kaip koks fantastiškas augalas. Viena pagrindinių šio žargonu savybių yra žodžių ir prasių apvertimas aukštyn kojom.

Štai keli pavyzdžiai:

TĖVYNĖ (didžiąja raide) – ne tėvų žemė.
MAKSIMALISTAI – tie, kurie reikalauja Lietuvai minimalios –

laisvo apsisprendimo – teisės.
TAUTINIS APSVAIGIMAS – tautinis atgimimas.

VIENYBĖ – Jednost – Jedinnosc – stalininės ir brežnevinės nomenklatūros narių isteigta organizacija Lietuvos mažumos kirsinti prieš lietuvių tautinį atgimimą.

NACIONALINIS UŽDARUMAS – pastanga išsaugoti savo tautinį savitumą.

BALTOS DĖMĖS – kruvini klastojimai.

BRANDUS SOCIALIZMAS – stagnacija.

STAGNACIJA – brandus socializmas.

INTERNACIONALINIS TAUTŲ SUSITELKIMAS – imperija.

KLASIŲ KOVA – okupacinės armijos ir jos padėjėjų kova prieš vietinius gyventojus.

BEPRASMIŠKA KONFRON-

TACIJA – išdrįsimas viešai nesutikti su komunistų partijos politika gyvybiniais tautos klausimais.

PATRIOTINIS JAUNIMO AUKLĖJIMAS – militarizmo ir ištikimybės imperijai diegimas, bandymas ištrinti tikrą patriotizmą bei religingumą.

MOKSLINIS ATEIZMAS – šabloninėmis formulėmis paremtas religijos pakaitalas, kurį propaguoja gerai apmokami karjeristai.

Nomenklatūrinė naujokalbė istorinius faktus ir dokumentus paverčia karikatūromis. Pavyzdžiui:

HELSINKIO AKTAS – prievarta išbrėžtų Europos sienų ir agresijos būdu išplėstos imperijos sienų legalizavimas visiems amžiams.

TAUTŲ LAISVAS APSISPINDIMAS – Pandoros skrynios atidarymas, didžiausias pavojus taikai.

SLAPTIEJI HITLERIO-STALINO PAKTO PROTOKOLAI – nekalti dokumentai, spontaniškai pasiklydę Maskvos archyvuose.

TERITORIJA – Šliunkovo Lietuva.

ATSILIKUSI ŠALIS – Gorbačiovo Lietuva.

KOMANDINIAI-ADMINISTRACINIAI METODAI SPRENDŽIANT MIGRACIJOS I RESPUBLIKĄ KLAUSIMA – bandymas sumažinti mankurtnių imigrantų srautą ir išvengti Latvijos likimo.

DVIKALBYSTĖ – nestabdomas rusų kalbos įsigalėjimas ir lietuvių kalbos išnykimas.

SPAUDOS ĮSTATYMAS – persirengusi cenzūra.

Naujokalbėje naują reikšmę įgauna tradiciniai posakiai:

TRYS KARALIAI – Šliunkovas, Medvedevas, Čebrikovas.

TROJOS ARKLYS – Vienybė – Jednost – Jednošč.

Šis nomenklatūrinės naujokalbės žodyna tęsime, kol ji gyvuos. Rašydamas jį visi, nes kalbos ekologija visų reikalas.

Naujoji JAV LB Kultūros taryba ruošiasi darbui

„Kalbėkime bendra kalba, būkime viena tauta...“
Kardinolas Vincentas Sladkevičius

DALIA KUČENIENĖ

Gyvenant mums komerciniame amžiuje, mokėjimas kultūrinius įvykius reklamuoti yra ir visuomet buvo didelis menas. Kartą, 1838 metais norint išgarsinti vieną koncertą, kuriame buvo ruošiamasi skambinti „Magiškosios fleitos“ uvertiūrą trijais pianiniais, dalyvaujantieji šeši pianistai nutarė įvykį reklamuoti kaip „šešiasdešimties pirštų koncertą“. Salė, aišku, lūžo nuo žiūrovų. Kadangi JAV LB Kultūros taryba susideda iš dešimties asmenų, gal reikėtų mums prisistatyti kaip „šimto pirštų kultūros ministerijai“, norint užsitikrinti populiarumą, nes su šimtu kultūringų pirštų daug kas įmanoma, o jei dar pridėjus ir kojas!

Rimtą veiklos darbo planavimą perėmė praėjusį lapkričio mėnesį. Nusprendus ateities planų gaires, teko ieškoti tinkamiausių rankų, sugebantių vaizduoti kultūrą.

Kai praėjusią vasarą Chicagoje besilankanti poetė Sigita Gedė užklausi, ar jam negaila aukoti savo kūrybinį laiką sąjūdžiui, jis nedvejodamas atsakė: kam reikės kūrybos, jei neturėsime žemėje gryno oro ir neturėsime Lietuvos? Jo tiesūs žodžiai netiesiogiai padėjo nuspręsti mano pačios laiko panaudojimo kryptį – kultūrinio politinio mūsų atgimimo puoselėjimui bei konkrečios šiuo pareigų naštos prisiėmimui. Sigitos Gedos atsilankymas ir įvykių, tekė Lietuvoje nulėmė ir kitų JAV LB Kultūros tarybos narių apsisprendimą.

Viceministrės pareigoms pa-

kviečiau aktorę Nijolę Martinaitytę, kuri yra baigusi ne tik dramos studijas, bet ir lingvistikos bei antropologijos mokslus. Šiuo metu ji dėsto istoriją Maria mergaičių gimnazijoje, Chicagoje.

Išdininuku sutiko būti Emilijus Holenderis, ekonomistas iš profesijos, puikus organizatorius. Jo pastangomis buvo suorganizuotos parodos ne tik lietuvių, bet ir amerikiečių meno muziejuose nuo Chicagos iki Nevados. Jis taip pat yra žinomas kaip sekmingų liaudies dainų festivalių rengėjas Michigano valstybėje. Prisimenu, kaip jo iniciatyva Lietuvių operos įrašai buvo transliuojami visų Amerikos valstybių radijo stočių.

Reikalų vedėjo pareigas sutiko eiti Edvardas Tuskenis, kuris yra baigęs istorijos mokslus, veiklus skautas akademikas, Antro kaimo aktorius, „Pasaulio lietuvių redakcinės komisijos narys.“

Ex officio į Kultūros tarybą įeina Lietuvių tautinių šokių instituto pirmininkė Galina Gobienė, kuri su pasižentimu Institutui vadovauja daugelį metų. Taip pat ex officio įeina Česlovas Grincevičius, nepažinomas Pasaulio lietuvių archyvo vedėjas.

Į Kultūros tarybą, kaip narius specialioms reikalmis, kviečiau atskirų sričių specialistus.

Dailininkė Magdalena Stankūnienė pažįstama platioje menininkų šeimoje ne tik iševijoje, bet ir Lietuvoje, jos paveikslai puošia ne tik Lietuvos pasiuntinybę Washingtone, svarbiausias institucijas iševijoje, bet

Dalia Kučienė – naujosios JAV Lietuvių Bendruomenės Kultūros tarybos pirmininkė.

ir Lietuvos meno muziejus.

Galvoju, kad Kultūros taryboje turi atsispindėti įvairių generacijų, mąstymo bei ideologijų asmenų pažiūros. Todėl iš ankstesniųjų imigrantų visuomenės tarpo Stasys Balzekas, jr. atrodo nepažinomas asmuo – vienintelio iševijoje Lietuvių kultūros muziejaus steigėjas, lietuviškosios kultūros puoselėtojas amerikiečių tarpe.

Plastinio meno atstovas yra skulptorius Petras Aleksa, kuris šiuo metu vadovauja Lithuanian Library Press leidyklai Chicagoje.

Kompozitorius Petras Aglinskas, kuris šiuo metu intensyviai ruošiasi savo rašomosios operos premjerai ir aplamai puoselėja savo gitaros meną, yra baigęs kompozicijos studijas.

Liūtas Mockūnas yra baigęs inžineriją, tačiau ji galima būtų pristatyti ne tiek kaip mechanikos, bet kaip „bendradarbiavimo inžinerių“, kuris nuo seno puoselėja kultūrinius ryšius su Lietuva. Jis yra *Akiriūčių* bei *Metmenų* redakcinių komisijų narys, Santaros suvažiavimų rengėjas bei Algimanto Mackaus fondo knygų redaktorius.

Darius Polikaitis – elektros inžinierius, bet irgi daugiausia „meno inžinierius“, jaunas ateitininkas akademikas, vienas iš veikiausių jaunuolių-kultūrininkų. Reiškiasi kaip kompozitorius, muzikas, Dainavos ansamblio dirigentas.

Emilijus Holenderis:

Leiskite man isiterpti į pirminkės pareikimą su šia pastaba

apie Kultūros tarybos sudėtį. Man atrodo, kad sudėtis yra puikiai išbalansuota, nes nariai atstovauja beveik visiems lietuviškos kultūros išraiškų susigrupavimams, kaip antai: konservatyviesiems bei liberalams, jaunajai bei senajai kartai, katalikams ir evangelikams, seniesiems imigrantams bei naujesiems ateiviams, akademikams bei organizatoriams, menininkams bei knygų leidėjams, aktoriams bei prekybininkams. Visus mus riša vienas tikslas: savitarpio pagarba, draugiškumas. Praeitį yra įrodžiusi, kad sluoksniinis bendradarbiavimas yra įmanomas.

Neabejotinai, visų pirma kreipsime dėmesį į pagalbą tėvynei Lietuvai. Mūsų bendradarbiavimas su esančiais Lietuvoje tautiečiais turi būti suintensyvinamas, privalome būti šio laikotarpio knygnešiai, moraliai stiprinantys sužibėjusią laisvės liepsnelę. Antra, kreipsime dėmesį į LB aplinkinių veiklos sustiprinimą. Trečia, galvoju, kad finansinė parama kultūriniais reikalams ateityje turės būti kruopščiau peržiūrima, kreipiant dėmesį į stambiusius projektus. Mūsų apgalvotas investavimas bus naudingas ateityje. Būdami pajėgūs, galėsime daugiau padėti tautai. Iki dabar mūsų kultūrinės duryš buvo stipriai užtrenktos. Archyvai uždaryti, neprieinami visuomenei.

Įsimtis – Balzeko Lietuvių kultūros muziejus, kurio duryš visuomet atviros ir kuris rodo gyva aktyvumą.

Magdalena Stankūnienė:

Taip, tikrai gaila stebėti, kad meno kūriniai išbarstyti privačiuose namuose, kartais yra net pačiu dailininkų sukrauti sandėliukuose ar palepėse. Jei turėtumėm savo meno muziejų, menininkų darbai galėtų būti prieinami visiems, ir jais gerėtusi ne tik lietuviai, amerikiečiai, bet visi kitataučiai. Tikrai būtų gera, kad įsikūnytų dailės muziejus ideja. Jei fondai ir pajėgūs mecenatai nesigailėtų santaupų ir suprastų reikalą, tai galėtumėm

(Nukelta į 2 psl.)

Naujoji JAV Lietuvių Bendruomenės Kultūros taryba savo pirmame posėdyje: (pirmoje eilėje, iš kairės) Petras Aglinskas, JAV Lietuvių Bendruomenės Krašto valdybos pirmininkas dr. Antanas Razma, Stasys Balzekas, jr., Dalia Kučienė ir Liūtas Mockūnas, (antroje eilėje, iš kairės) Emilijus Holenderis, Edvardas Tuskenis, Nijolė Martinaitytė, Petras Aleksa, Magdalena Birute Stankūnienė ir Darius Polikaitis.

Šiame numeryje:

- Naujokalbės žodyno tęsinys • Naujosios JAV LB Kultūros tarybos nariai apie savo uždavinius ir užmojus • Chicago teatrose • Romualdo Lankausko „Užkeiktas miestas“ • Iš T. S. Eliot „Pelenų dienos“ • Naujos knygos • Vasario 16 parodos Chicagoje dalyviai • Literatūra ir muzika Balzeko Lietuvių kultūros muziejuje

Naujoji Kultūros taryba ruošiasi darbui

(Atkelta iš 1 psl.)

Įkurti Dailės muziejaus rūmus; ten susitelktų visos išeivijos menas, ir ten juo būtų galima gėrėtis panašiai, kaip ir lankant Amerikos bei Europos meno muziejus.

Stasys Balzekas:

Visiškai palaikau muziejų svarbą, tačiau man atrodo svarbus ir kitas momentas. Tai kūrėjų tarpusavio bendravimas. Viena iš mūsų užduočių turėtų būti suapibendrinimas savo įvairių sričių ekspertų su kitais. Lietuviai menininkai turėtų būti pažįstami su amerikiečiais ir apskritai su pasaulio menininkais. Muziejai galėtų būti fonas tokių ryšių išvystymui.

Dalia Kučėnienė:

Teko pastebėti, kad aplamai mes nelabai esame linkę bendrauti su kitomis tautomis, net jei ir broliai baltai ruošia šventes, parodas ar mokslinius suvažiavimus, sunkiai išsijudiname. Šių dienų politinių įvykių raidoje vienas estas veikėjas pasakė: mes, estai, esame tas garvežys, kuris traukia lietuvių ir latvių vagonus. Vilniaus Jauno teatro spektakliai Chicago buvo nuostabi išimtis – mūsų kultūrinis garvežys čia atlekė pirmiau.

Nijolė Martinaitytė:

Mūsų išeivijos teatras jau merdi daugelį metų. Turbūt reikia paminėti, kad Kultūros taryba vis tiek yra pasiryžusi ateinančiais metais rengti teatro festivalį. Norėtumėte matyti kai kurių pakeitimų. Užuot sukūšis spektaklius į dvi ar tris vieno savaitgalio dienas, norėtumėte paskirstyti spektaklius per du ar tris savaitgalius.

Dalia Kučėnienė:

Manau, kad būtų prasminga suruošti ir vaikų teatro festivalį. Aišku, ne tuo pačiu metu. Kalbėjau su Kanados Kultūros tarybos pirmininke Rasa Lukoševičiute-Kurienė, kuri šiai idėjai labai pritaria. Taip pat JAV LB Švietimo tarybos pirmininke Regina Kučėnė pažadėjo pagalbą per lituanistines mokyklas. Būtu įdomus bandymas. Kalbant apie

1990 metus, reikia paminėti, kad liepos 2 dieną esame jau pramatę ruošti ilgai atidėliotą Dainų šventę. Šventės pirmininku sutiko būti praėjusios šventės gabus organizatorius Vaclovas Momkus.

Darius Polikaitis:

Esu susirūpinęs Dainų šventės padėtimi. Yra kalbama, kad Dainų šventės nepritraukia publikos. Mes turime surasti naują Dainų švenčių formatą, kuris sujungtų visas lietuviškos muzikos sritis (etnografinę, chorinę, solistinę, roko ir t.t.), pristatytų jaunųjų muzikų kūrybą ir naudotųsi vaizdinėmis priemonėmis praturtinti švenčių muzikinį turinį, (pvz., originaliu apšvietimu, skaidrėmis, „multi-media“).

Lietuvių išeivijos chorų silpnėjimas ir narių skaičių mažėjimas yra reali problema. Svarbiausia išeivijos chorvedžių užduotis būtų atgaivinti išeivijos chorų. Gal siame darbe galėsime pasitarnauti Kultūros tarybos ribose.

Dalia Kučėnienė:

Šiaurės Amerikos Lietuvių muzikų sąjungos pirmininko Fausto Strolis buvo pasiūlyta šių metų birželio mėnesį suruošti Dainavos stovykloje Dainų šventės „workshop“ – pratybas, studijų dienas. Jis konkrečiai jau tarėsi su dr. Vyteniu Damašiu dėl stovyklos rezervacijos. Manau, kad tokios studijų dienos labai konkrečiai išjudintų chorus. Kultūros taryba pažadėjo visokeriopą paramą tokio sumanymo įgyvendinimui. Tai būtų darbo dienos, besiruošiant ateinančių metų šventei.

Darius Polikaitis:

Atrodo, kad išeivijos lietuviai yra suradę stebuklingą muzikinę „formulę“, kurios nuolat laikomasi: choriniai ir solistiniai veikalai bei pasirodymai. Tai vertinga ir svarbi, tačiau senųjų amžių papročiai, jų tarpe liaudies dainos ir instrumentai kažkaip lieka užmiršti. Senoji lietuviška liaudies buvo pirmieji mūsų kūrejai. Lietuvoje dabar klesti nauji roko ansambliai – Antis, Vairas, Rondo ir kiti; jie išvystė savotišką, bet muzikiniu atžvilgiu vertingą lietuviško roko skambesį.

JAV LB Kultūros tarybos nariai specialieji reikalams: Liūtas Mockūnas ir dailininkė Magdalena Birutė Stankūnienė.

ši. Ši muzika atlieka labai svarbią funkciją Lietuvos jaunimo tarpe – tai vieningumo, gyvastingumo ir tautiškumo išraiška. Turime pripažinti lietuviškos roko muzikos vertę, ją puoselėti, ją didžiuliu ir tuo pačiu ieškoti naujų formų.

Dalia Kučėnienė:

Chicagoje lankėsi Anties roko grupės atstovas Sungaila, kuris rūpinasi, kad grupė pakviestų amerikiečių Rock Mass Productions bendrovė. Jei tai pasiseks, tai bus jų profesinis laimėjimas, o jei nepasiseks, tai teks mums rūpintis grupės atsikvietimu.

Nijolė Martinaitytė:

Anties roko grupė „atplaukė“ ir į Kultūros tarybos ruošiamą garsiausią radijų Vasario 16 dienos šventės progą. Tekstą paruošė Silvija Foti-Kučėnaitė Sajūdžio tema. Naudojame kompozitorių Balakausko ir Juzeliūno muziką, Sigito Gedos poeziją ir Anties roko muziką, kuri tikrai yra tautiškumo išraiška. Norintieji garsiausią išgyti lai kreipiasi į Kultūros tarybą.

Dalia Kučėnienė:

Norisi dar patikslinti, kad garsiausią įkalbėjo Kultūros tarybos nariai aktorai Martinaitytė ir Tuskenis.

Praėjus Vasario 16 dienos minėjimams, netrukus bus ir pavasaris. Gegužės 20 dieną Chicagoje ruošiamą devintą Premijų šventę. Baigėm sudaryti premijų paskyrimo juri komisijas. Daug kas paklausia: o kaip su premijom, ar žadate ir toliau jas dalyti?

Liūtas Mockūnas:

Deja, taip. Kol Lietuvių Fondas skiria premijas pinigais – reikia jas kaip nors išdalyti. Šiais metais nutarėme premijas dalyti sena varka, kitais metais gal ivesim kai kurių pakeitimų. Pvz., literatūrai kas metai skiriamos dvi premijos: Lietuvių rašytojų draugijos ir JAV Lietuvių Bendruomenės. Tai reiškia, kad praktiškai susidaro 5-6 rašytojų, vis gaunančių premijas, amžinas ratas. Ar nevertėtų bent Bendruomenės literatūros premijos apimti praplėsti, įvedant į kandidatų sąrašą eiles ir literatūrologinius veikalus. Dabar jie pernelyg nuskriausti, nes kandidatuojančių eiles ir literatūrologinius veikalus. Dabar jie pernelyg nuskriausti, nes kandidatuojančių eiles ir literatūrologinius veikalus. Dabar jie pernelyg nuskriausti, nes kandidatuojančių eiles ir literatūrologinius veikalus.

Dalia Kučėnienė:

Šiais metais jų užderėjo, kaip pas gerą sodininką. Septyniolika kandidatų – visi verti premijos. Juri komisijai vadovauja dr. Tomas Remeikis, kuriam kartu su dr. Dalios Katiliūtės-Boydston ir dr. Broniaus Vaškelio išmintimi teks daryti saliamonišką sprendimą, skiriant premiją vienam iš šių kandidatų: Jonas Balys, Paulius Bložis, Milda Danytė, Kęstutis Girnius, Algirdas Julius Greimas, Petras

Jonikas, Vytautas Kavolis, Violeta Kelertienė, Petro Klimo redaktorius, Bronius Kviklys, Rasa Mažeikaitė, Jonas Palukaitis, Vilius Pėteraitis, Justinas Pikūnas, Vincas Trumpa, Antanas Adomėnas-Van Reenan, Robertas Vitas.

Liūtas Mockūnas:

Žurnalistikos premija taip pat reikalinga pakeitimų. Iki šiol ji buvo duodama gilaus pensijos amžiaus sulaukusiam korifejui, kurio pavardė dažniausiai yra mirgėjusi spaudos puslapiuose. Apskritai, mūsų yra palinkimas dalyti premijas už „lifetime achievement“. Tačiau ar nėra viena iš premijavimų paskirčių pažymėti žmonės už darbą, įvykdytą „čia ir dabar“, tai yra skatinti dabartinio išeivijos žurnalizmo lygio pakylėjimą. Todėl ar nevertėtų žurnalistikos premijai skirtus pinigus padalyti į premijas už geriausią metų reportažą, politinį straipsnį, recenziją ir panašiai? Kiekvienas JAV išeivijos laikraštis ar žurnalas galėtų pateikti šioms premijoms savo kandidatus. Tokią premiją galėtų skirstyti Lietuvių žurnalistų sąjungos paskirta komisija. Tai sudarytų progą ir žurnalistų sąjungai pabusti iš gilaus snaudulio.

Dalia Kučėnienė:

Žingsnis jau žengėme ta linkme. Šių metų žurnalistikos premija sutiko paskirti žurnalistų sąjunga. Pirmininkė Rūta Kleva Vidžiūnienė labai apsidžiaugė, kad jiems buvo paliktos laisvos rankos sudaryti savo nuožūra vertinimo juri komisija.

Nijolė Martinaitytė:

Premijų dalijimas neišugdė kūrybingumo. Man atrodo, kad būtų geriau visai neduoti jokių premijų, jei nieko kūrybingo nebuvo sukurta. Turime galvoti, kaip mes galime tikrai pagerbti mūsų daug nusipelnusių kūrybos žmones.

Darius Polikaitis:

Tautos kultūrinis gyvenimas nėra pastovus reiškinys, jis visad keičiasi, bėgsta ir auga. Tik gyva tautos kultūra yra gyvos, judrios tautos veidrodys. Jaučiu, kad lietuviškoji išeivija laukia jaunų, naujų idėjų ir pastangų. Man labiausiai rūpi kaip patraukti daugiau jaunimo lietuvišką kultūrą branginti ir puoselėti.

Dalia Kučėnienė:

Kardinolas Sladkevičius yra mums palinkėjęs: „kalbėkime bendra kalba, būkime viena tauta“. Ryšiai su Lietuva, ryšiai su tautos atžala, kaip tai parodė ir jauno Sajūdžio atstovo Arūno Degučio viešnagė čia, cementuoja trupanečius išeivijos jaunimo pamatus.

Liūtas Mockūnas:

Ryšiai su Lietuva yra labai svarbūs. Ankstesnės Kultūros tarybos jokių ryšių su Lietuva

Liūtas Mockūnas:

Kitas Kultūros tarybos sumanymas – surengti išeivijos šventę parodą Vilniaus universitete, o Lietuvos knygų parodą Chicagoje. Po parodų mūsų knygos būtų dovanotos Vilniaus universitetui, o Lietuvos knygų Lituanistikos katedrai Illinois universitete.

Kalbamės ir dėl mūsų rašytojų siuntimo į Vilnių, pvz., į Poezijos pavasarį. Į būsimą Dainų šventę turėtumėm pasikviesti chorą iš Lietuvos. Taigi sumanymų daug. Žinoma, sakoma, jog reikia dviejų partnerių, norint sudaryti „tangojančią“ porą. Daug kas pareis nuo anos pusės. Tačiau viltį kelia anos pusės susidomėjimas kultūriniais ryšiais. Kiekvieno atveju, iniciatyva mūsų pusėje. Jeigu kas nors nebus įvykdyta, tai ne dėl to, kad mes nebandom.

Edvardas Tuskenis:

Kadangi tie kultūriniai ryšiai sparčiai plečiasi, ar nevertėtų pagalvoti mums apie koordinavimo centrą? Gal iškviestajai ar organizatoriai galėtų pranešti Kultūros tarybai pramatytų koncertų ar pasirodymų maršrutą. Tokia centrinė informacija būtų visiems naudinga.

Grįžtant nuo bendradarbiavimo su tėvyne prie bendravimo su Amerika, labai būtų gerai Chicagoje pamatyti ir amerikiečių parodyti Antano Skėmos „Pabudimą“, kurio pastatymą taip sėkmingai suorganizavo Arūnas Čiuberkis New Yorke ir Bostone.

Dalia Kučėnienė:

Protarpiais sužiba lietuviškoji literatūra ir angliškai. Prieš daugelį metų anglų kalba buvo pastatyta Algirdo Landsbergio drama „Penki stulpai turgaus aikštėje“. Galėtų JAV Lietuvių Bendruomenės ruošiamo teatro festivalio ribose pasirodyti ir angliškai atliktas lietuviu autorius veikalas. Kaip tik Arūnas Čiuberkis pranešė, kad New Yorke šiuo metu ruošiamas lietuvių poezijos vakaras anglų kalba. Iš šešiasdešimties amerikiečių aktorių buvo parinkti šeši. Spektakliai, kuriuos režisuoja Rasa Allan Kazlas, yra pavadinti „Etched in Amber“.

Kadangi šie metai yra „varpiški“ ir „donelaiški“, norime atkreipti dėmesį į lietuviško žodžio žėrėjimą. Siūlome, kad visos JAV Lietuvių Bendruomenės apylinkės savo ruožtu minėtų ne vien tik mums brangią Lietuvos Nepriklausomybės šventę, bet taip pat pasistengtų suruošti ir Donelaičiui skirtą poezijos pavasario šventę, kad tos Tolminkiemio lakštingalos, iki šiol kyturai pasislėpusios, vėl pradėtų šūkauti, ir lietuviškas žodis išeivijoje sprogtų kartu su atgimtančiu pavasariu, aidėdamas čia kartu su mums gražintos Vilniaus katedros varpais.

Kaip ir seniau, taip ir dabar Kultūros taryba yra pasiruošusi visus kultūriniai įvykius remti, skatinti, puoselėti. Telefonavimai ir laišškai iš visos Amerikos, Europos ir Lietuvos liudija kultūrinį gyvastingumą.

Po devynių metų sėkmingo darbo Ingridos Bublienės vadovaujama JAV LB Kultūros taryba užvertė knygas. Pareigų padavimo posėdyje perjuosė mane su pereinama, lino žiedų skaidrumo tautine juosta, kuri simboliškai riša buvusius ir esamus Kultūros tarybos narius ir platesne prasme visą tautą – vienam tikslui: pagarbiam kultūriniam darbui mūsų šventai žemei Lietuvai.

Chicagos teatruose

Šokio mokyklos komedija

Į patogiai įrengtą Ivanhoe teatro salę (750 West Wellington) dabar atsikėlusį pajėgi Stepenwolf teatro grupę stato Richard Harris linksmą komediją „Stepping Out“. Scenoje pavaizduota Londono parapujos salė su kabančių kryžiumi, kur renkasi devynios jaunos moterys ir vienas vyras mokytis to tarškancio šokio – „tap dance“. Daugiau pakalbėjimų, kaip paties šokio, nors ir to nemažai. Gyvai pasireiškia moterų sentimentai, mezgasi ir romantiniai jausmai su tuo vieninteliu vyrų toje grupėje. Nėra ilgų dialogų, bet tema vystoma trumpais atskirų dalyvių prisitarimais ir tenka gėrėtis jų pasirodymu – kalbėtojo istojimas su savuoju sakiniu visada būna vietoje, nors balsai pasigirsta iš įvairių kampų. Temos kasdienės, su besireiškiančiu moterų temperamentu. Kokių svarbesnių, gilesnių temų neliečiama, tačiau yra gausu linksmumo, gerai nuteikiančio publiką, kuri dažnai ir juokiasi. Kadangi dažnai įsiterpia ir jų šokio praktika, tai dalykas susidaro toks lyg pramoginis, tarp komedijos ir farsu, kur daugiau komiško, negu meninės ar idejinės gėlmės.

Veikalo autorius Richard Harris yra londometis, rašęs teatrui, radijui ir televizijai. Režisierė Rondi Reed įstengusi įnešti daug gyvumo. Ji yra vaidinusi ir režisavusi daugelį teatrų, yra dėstyusi Columbia kolegijoje ir De Paul universiteto teatro mokykloje.

Aktorių patyrimas nemažas. Irma P. Hall yra iš Dallas, Texas, vaidinusi teatruose, filmuose ir televizijoje. Programoje pasisako, kad ji lankiusi Corpus Christi katalikišką gimnaziją ir gavusi bakalauro laipsnį Texas kolegijoje. Celeste Lynch baigusi Montview teatro mokyklą Londone. Carlton Miller su magistro laipsniu iš aktorių mokyklos Kalifornijoje. Jonathan Weir, vienintelis vyras scenoje, yra su magistro laipsniu iš Alabamos universiteto profesinės teatro mokyklos. Spektaklis – atvangi, nenubodžiam vakarui. Stepenwolf teatro grupė ruošia spektaklius ir aukštesnėms mokykloms.

Juoz. Pr.

Lietuvos roko muzikos ansamblio „Anties“ vadovo Algio Kaušpedo pauzė. Nuotrauka Šiaurės Narbuto (Kaunas)

New Yorko Arts Club Theatre naujo pastatymo „Etched in Amber“ aktorai: (pirmoje eilėje, iš kairės) Ronald Dreffs, M. D. Poole, Andrea Mead, (antroje eilėje) Mary Ethel Schmidt, Robert Ruffin, (trečioje eilėje) Kyle McMahan.

Arūno J. Čiuberki, Linda Pakri ir Paul Taylor Robinson vadovaujamo Arts Club Theatre kolektyvo naujas teatrinis pastatymas „Etched in Amber“, pagrįstas lietuvių poetų tekstais, režisuotas Rasa Allan Kazlas, vyksta šį ir ateinančią savaitgalį, nuo vasario 3 iki vasario 12 dienos, Our Lady of Vilnius Church (Aušros Vartų parapujoje), 570 Broome Street (į vakarus nuo Varick), Manhattan, New York. Spektaklių laikas: penktadieniais ir šeštadieniais 8:30 v.v., sekmadieniais 2 v. p.p. Rezervacijos užsisakomos, skambinant (212) 673-5636.

Totalitarinio miesto miglose

Romualdo Lankausko romanas „Užkeiktas miestas“

PETRAS MELNIKAS

Isivaizduokite keleivį, iš valandai sustojusio traukinio išlipusį trumpai apžiūrėti svetimą miestą. Jis grįžta pavėlavęs į stotį, traukinys išvažiuoja be jo, ir jis lieka paslaptinai mieste be savo lagamino, kuriame buvo jo svarbus rankraštis.

Aišku, taip kartais pasitaiko kelionėse. Ir šio romano užuomazga iš karto patraukia skaitytoją. Bet ką keleiviui daryti nepažįstamame, nesvingame mieste, kur užklausti žmonės net kelio į stotį nežino ir jam neparodo?

Tai situacija, kokias mėgo Kafka, Thomas Mann, George Orwell, Knut Hamsun (*Badas*) ar „naujojo romano“ rašytojas Alain Robbe-Grillet savo *Labirinte*. Paklydęs, nuo realybės ir supančios aplinkos atitoles žmogus tampa kaip naujagimis, kuris viską mato lyg pirmą kartą, gyvenime tarsi nukritęs ant žemės iš debesų.

Į svetimą miestą ir žmones toks paklydėlis žiūri, matydamas neįprastas, įtartinas detales, nes viskas jam nauja, bet svarbu tai, kas padės jam iš nepavydėtinai padėties išsikrapštyti ir išvažiuoti. Tokie, tarsi detektyviniai romanai, yra koncentruoti į vieną nesupratimo apimtą herojų ir jo mėginimus iš „labirinto“ išeiti.

Romualdo Lankausko romano *Užkeikto miesto* Bernardas nutaria pirkti naują bilietą, bet tam reikalingas patvirtinimas iš viršininko Grandioso Generalpajaus, kurio laukiamajame jau kelias dienas sėdi interesantai. Nekantus Bernardas neturi tokios šio miesto gyventojų kantrybės. Jis atplėšia duris ir randa viršininką ir kelis kitus tipus, lošiančius domino kaladėleimis. Susiduriama su niekšišku biurokratu, reikalaujančiu užpildyti įvairius blankus, bet ir po to negaliojančius, nes mašinėlė neparrašytus. Grandioso yra vis užimtas posėdžiais arba Bernardo pareiškimo dar neskaitytas.

Paklydėlis gyvena pigiame viešbutyje. Mašinėlė jo pareikškimą surašo Lina, kuri vienintelė svetimame mieste jam maloni. Ir kadangi jis nevietinis, jie susitinka slapta nuo žmonių akių užmiestyje. Bernardas susipažįsta su mieste neįvertintu tapytoju Klaidijumi, uždarbiaujančiu dažant sienas ir gaminant vaikų žaislus, ir pas jį apsi-

Romualdas Lankauskas

gyvena. Kartą nueina į masinį mitingą Grandiosui pagerbti. Čia minia šaukia entuziastingai savo valdovui, kuris vis kartoja, kad traukiniai turi judėti. Ar ne ironiškai, galvoja Bernardas, kuriam vis dar neišduotas leidimas.

Bernardas domisi Klaidijaus tapyba. Parašo straipsnį apie jo kūrybą, bet redaktorius nepriima rašinio apie nevertinamą žmogų. Bernardas išdrožia tiesą į akis ir Grandiosui, prašydamas traukinio bilietą:

„– Būčiau labai patenkintas, jeigu iš tiesų tai būtų paskutinis kartas ir man nebektų čia lankytis. Nebeoriu jūsų daugiau matyti. Jūs man bjaurus. Gana! Ir aš jau turiu aiškia nuomonę apie jus, apie visą jūsų tvarką ir veiklą, kuri nieko kito, išskyrus įvairiausias nelaimes ir bėdas, negali atnešti...“

„– Jūs turit savo aiškia nuomonę? Štai kaip? – Grandioso Generalpajaus balsas ūmai prilyta, ir jis akimirka klatingai vlypteli stori sučiauptų lūpų kampučiais. – Vadinasi, jūs drįstate ją susidaryti ir net viešai skelbti, reikšdamas negirdėtas ir labai žalingas mintis... Bet tai juk visuomenei pavojingo pamišėlio svaichiojimai! Todėl jums iš tiesų daugiau nebeteiks čia lankytis... Aš išvaduosiu jus nuo tos nemal-

nios ir varginančios pareigos... Tada jūs būsite viskuo patenkintas...“ (p. 68).

Bernardas šitaip patenka į ligoninę, kur gydomas nuo to, kad turi savo nuomonę. Ten nenori pasirašyti paklusnumo rašto, nors jam grasinama cheminėmis injekcijomis.

(Išterptas yra keistas vaizdelis, kuriame Grandioso jūros pestininkai išlipa kažkokioje saloje ir joje ispanų Naujojo pasaulio užkariautojų būdu įveda vėliavą, salą pasisavindami.)

Bernardui užkeiktame, nykiame mieste tikrai nesiseka. Bet iš ligoninės jį išveda aukšto pareigūno uniforma apsirėngęs Klaidijus. Kas iš ligoninės išvedamas kariškio, niekas tokių daugiau neieško. Uniformai aukščiausia pagarba! Ir tai padeda abiem slapstytis. Jie planuoja pabėgti iš miesto pėsti, bet už miesto yra didelė užnuodyta, negyvenama ir apleista zona, kur buvo sprogdų dujų fabrikai. Pro ją važiuojama tik su dujokaukėmis.

Bernardui gaila palikti ir mylimą Liną, tačiau jis vis tiek pasiryžta bėgti traukiniu su drašiuoju Klaidijumi, kuris parūpina dujokaukes. Bet sutartą pabėgimo dieną, einant stoties link, prie viaduko užėina baisi migla. Ir Bernardas mąsto, kad „miesto planas būtų jam padėjęs lengviau susigaudyti persikerančių ir vingiuojančių gatvių raizginį, painiam ir klaidinančiam, tarsi kažkoks piktyaliis architektas būtų tyčia taip viską čia statęs, bet jokio plano kioskuose nepardavinėjo, jis greičiausiai apskritai nebuvo išleistas, vadovaujantis nežinia kokiais sumetimais. Gal jis buvo laikomas karine paslaptimi, nuo priešo slepiama medžiaga?“ (p. 92).

Galų gale užsiropšę ant sustojusio traukinio stogo, pirmą ant bėgių pastatę Klaidijaus padarytą šerno iškamšą, jiedu su dujokaukėmis pravažiuoja užnuodytą zoną. Atrodo, kad pabėgs, bet staiga sprogdta vagonas, jie išmetami į užnuodytas pelkes ir grimzta į liūną...

Čia turinys atpasakotas tam, kad skaitytojas po šios apžvalgos pats galėtų spėlioti. Galvoji, koks čia buvo prasimanytas miestas ar užkeiktas kraštas aprašomas? Ar nėra pasaulyje panašių? Romane sukurta totalitarinio krašto nyki atmosfera, kur žmogus baudžiamas dėl kitokios nuomonės, žmonės bijo vienas kito, ir kur apščiabinėtas – žmonių elgesio simbolinės miglos.

Štai pabaigoje: „Paskui rūkas buvo pradėjęs sklaidytis, bet stai-

ga nusileido žemyn ir vėl sutirštėjo, – tai įvyko iš tiesų labai netikėtai. Tame ruke neaiškiai, vos įžiūrimai sušmėžavo kažkieno masyvus, papurtes veidas, su viena tuščia akiduobe, raudona it deganti anglis“.

„Bet ar tai buvo veidas? Gal greičiau alkano ir pikto šerno snukis? Gal... Vis dėlto kažkada, dar ne taip seniai buvo ji matęs... Bet kur? Bene tenai... Geležinkelio stotyje... Taip... Taip... Gerai įsiminė ji... Tuomet jis buvo baisiai atgrasus, perkreiptas nuožmies neapykantos... Dabar tame veide ar atvaizde šmėkščiojo lyg ir kokia nuostaba arba nebeslepiama išgastis dėl viso to, kas įvyko“ (p. 96).

„Nuostaba arba nebeslepiama išgastis dėl viso to, kas įvyko“ sukeliama sprogimo, bet taip pat ir visų herojaus patirtų pažeminimų totalitarinėje miesto santvarkoje.

Stilius, kaip matyti iš citatų, gan lakoniškas, be ypatingų puošmenų. Pasakojime dažnai pereinama iš pirmojo į trečiąjį asmenį ir vėl atgal. Vienas kitas absurdiškas ar groteskiškas įtarpas priduoja paslaptinumo arba išveda iš *Užkeikto miesto* hermetiškai uždaro situacijos.

Romualdas Lankauskas, gimęs 1932 metais Klaipėdoje, mums pažįstamas savo kandžia satyra, studijavo Vilniaus universitete, dirbo redakcijose. Yra išleides apysakas: *Tolimajame plaukiuojame* (1954), *Baisusis plėšikas Aloyzas* (1958), *Klajojantis smėlis* (1960) *Kai nutyla trompetas* (1961), *Trečias šešėlis* (1964), *Nuoręto iki vakaro* (1965), *Pilka šviesa* (1968), *Siaurės vitražai* (1970), *Dėzuo vežimas* (1971), *Šmėkla* (1974), *Akimirka ir amžinybė* (1976), *Dar viena diena* (1962) ir kt.

Jo parašyti romėnai: *Vidury didelio lauko* (1962), *Tiltas į jūrą* (1963), *Ta šiltą žiemą* (1972), *Netikėtą išsipildymų valanda* (1975), *Prisiminimai po vidurnakties* (1977), *Projektas* (1986) ir dabartinis – *Užkeiktas miestas* (1988).

Yra sukūręs ir pjesių: „Viskas baigsis šiandien“ (1967), „Svečiai atvyksta prieš perkūniją, arba sausainiai su gvazdikėliais“ (1985). Į lietuvių kalbą yra išvertęs ir amerikiečių rašytojo Ernest Hemingway kūrinį. Puolamas kritiku, drįsdavo jiems ir atsakyti.

Naujos knygos

• Juozas Kralikauskas. **VĒLINĖS**. Apysaka. Dedicacija: „Nesu skaitomiems 1940-1953 pirmo laiko po velėna karstuose ar kolektyvinėse duobėse be karstu“. Toronto, 1988. Spausdino Litho Art Limited. 166 psl. Kaina nepažymėta.

Ši knyga – tai mirties šokis, kuriame šoka trys jauni Lietuvos mokytojai: Andrius Čiurinskas, Tomas Budrys, Rokas Konarskis. Ir pati apysaka sukasi ratu: ją baigęs skaitytojas turi vėl skaityti įvadą, nes tik dabar galės suprasti, kas pirmam jo skaitymui buvo paslepta.

Apysaka nėra lengvas pasiskaitymas, nes ji yra komunistų ir nacių Lietuvoje vykdytų žiaurumų katalogas. Jos tema – ta pati, kaip ir Solženicino *Gulago*. Skaitytojas čia pats yra tardomas, mušamas, kenčia alkį ir troškulį. Kankinami ne vien žmonės: žodžiai laužomi į skiemenis, paviekslų atvaizdams išduriamos akys (ir tai centrinis visos knygos įvaizdis). Knyga – tai išsiveržusio ir Lietuvą užliejusio blogio kronika. Ji yra kaip blogas sapnas, iš kurio pabundame prakaito ir baimės užlieti nakties tamsiausia valanda.

Kas knygoje baisiausia ir yra tai, kad ji atpasakoja ne sapną, o tai, kas tikrai atsitiko: per pirmuosius vežimus į Sibirą „ištrėmė apie du šimtus pirmamečių kūdikių, apie pusantro tūkstančio – iki ketverių metų amžiaus, apie šimtą – senesnių

T. S. Eliot

IŠ „PELENŲ DIENOS“

Nežinomas Lietuvos XVII a. tapytojas Mergelė Marija

II

Ponia, po kadugiu trys leopardai sėdėjo Dienos vėsoj, jie buvo sočiai priėdė Mano šlaunių, širdies, kepenų ir to, kas sudėta Mano kiaušo kiauromėj. Ir Dievas tarė: Ar tie kaulai gyvenę? ar gyvenę Šitie kaulai? Ir tai, kas buvo sudėta Į kaulus (jie buvo sausi jau), eimė čirpsėti: Dėlei Ponios šios gerumo Ir dėl jos meilungumo ir kadangi Ji pagerbia maldomis Mergelė Mes šviečiam baltai. Ir aš, čia išmėtytas, Užmirsimui skiriu savo darbus ir savo meilę Tyrų ainių, seklaui moliūgo. Nes tenai atsigauva Mano viduriai, akių raiščiai ir kas nesuvirškinama. Ko leopardai neėda. Ponia pasitraukė Drabužų baltam kontempliacijai, drabužių baltam. Lai kaulų baltumas atpirks užmirsimą. Juose nėr gyvybės. Kaip užmirsėtas aš Ir norėčiau būt užmirsėtas, taip norėčiau užmirsėti Tikslui tam skirtas, sukonzentruotas. Ir Dievas tarė: Būk pranašas vėjui, vėjui tiktai, nes tiktai Vėjas klausys. Ir čirpsėdami kaulai giedojo, Ir žiogo refrenu jie taip kalbėjo:

Visų tylų Ponia, Rami ir sukūrėta,

Sužeista ir sveikiausia, Rožė atminimo, Rožė užmirsimo, Išsėmta, gyvastinga, Sujaudinta, rimties pilna, Vienintelė Rožė, Sodas dabar, Kur visos meilės baigias, Užbaigdamas kančią Meilės nepasotintos, Didesnė kančią Meilės pasotintos, Pabaiga begalinės Kelionės begalybėn, Užbaiga viso to, Kas neužbaigiama, Kalba be žodžio ir Žodis be kalbos. Ačiū Motinai Už tą Sodą, Kur visa meilė baigias.

Po kadugio krūmu kaulai giedojo, išmėtyti, šviesūs: Mums smagu išblaškytiems, mes viens kitam maža gero padarėm Po krūmu, dienos šviesoj ir smelio palaimoj, Užmirsė save ir viens kita, suvienyti Tyrų tyloj. Štai toji žemė, kurią jūs Dalysitės burtais. Bet kas tos dalybos, Štai toji žemė. Tai mūsų vienybė, paveldėjimas.

Vertė Alfonsas Tyruolis.

Vieno iš svarbiausių mūsų amžiaus anglo-amerikiečių poetu, T. S. Eliot (1888-1965) kūrinį „Pelenų diena“ sudaro grupė eilėraščių, kurie įvairiopa sukasi apie vieną temą – krikščioniškąją būties prasmę, kaip ji dantiška vizija pasirodo konvertito į krikščionybę poeto „Aš“, žiūrinčiam atgailos reikalą išdidusiam mūsų laikų kultūrai. Poemoje keliama aukštesnė moralinė išstremimo vertė: nors grįžti ir nebegalima, bet lieka aukštesnė jėga, kuri tolimesnei kelionei vadovauja, suteikia prasmę ir ištervė, katriai sulaukia mirties.

Čia pateiktos „Pelenų dienos“ ciklo antrosios poemos dalies pagrindinė tema: kūno sunaikinimas ir iš to išplaukianti dvasinė vizija. Trys leopardai savo mistika primena sunaikinimo ramybę (pgl. Dantes *Pragarą*, I. Juos sotina svarbiausi žmogaus kūno organai. Po kadugio krūmu jie primena Senojo Testamento pranašą Eliją (Kar. 19), kuris, karaliaus Jezabelio grasinamas, norėjo mirti po kadugiu. Šlėnis, pilnas kaulų, kurie buvo „labai sausi“ ir „be vilties“ (Ezek. 37), pranašo Izaijo vizijoje virsta tyrais, „kurie žydės, kaip rožės“. Tai pakopa į toliau einančią garbės litaniją Mistiškajai rožei, kuri yra *Mater gloriosa* (Motina garbingoji) ir *Mater dolorosa* (Motina skausmingoji). Tuo pasakoma, kad už mirtį pozityvesnė yra meilė (pgl. Dantes *Vita nuova*, XIX). Tarpininkė tarp mirties ir meilės švelnina mirties grėsmę. Be jos tarpininkavimo gyvenimo džiaugsmas ir grožis yra bejėgis ir nyksta. Mergelė Marija yra Rožė, kurioje dieviškasis Žodis įsikūnijo (pgl. Dantes *Roju*, 23, 70-71). – A. T.

Snaige Šileikienė

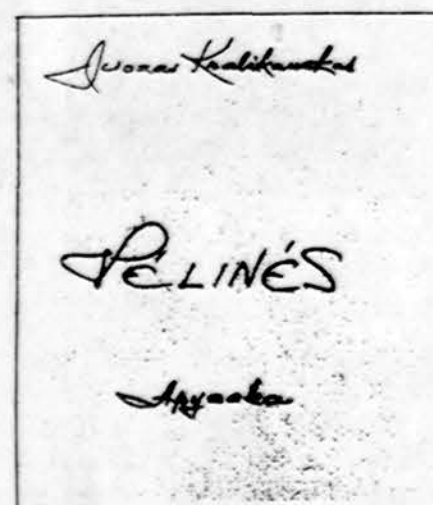
„Žali laukai ir asfaltas“ Litografija, 29" x 22 1/2", 1988

Iš rengiamos Vasario 16 parodos „Dailė '89“, kuri atidaroma Čiurlionio galerijoje, Jaunimo centre, Chicagoje, vasario 10 dieną.

negu 80 metų“ (p. 12). Tuo pačiu metu kalinius šaudė Červenėje, kankino Rainių miškelyje.

Gal ir gerai, kad knyga pasirodė šiuo laiku, nes ji primena, kad šie baisūs įvykiai nėra vien Stalino atsakomybė. Vadinti blogi „stalinizmu“ irgi yra melas. Už nukankintus žmones atsakingas yra ne vien Stalinas ir jo budeliai, bet taip pat Leninas, Marksas ir kiti komunistų pranašai, kurie siekė visiškos pasaulio gyventojų kontrolės, nežiūrint, kokiais melagingais šūkiu besidangstydam.

Apysaka savo stiliumi irgi dalijasi mūsų to baisaus laikotarpio prisiminimų savybėmis. Ji labai neišbaigta – kai kurie pasakojimo siūlai nutrūksta, kaip

nutrūksta ir veikėjų gyvenimai. Dingsta iš knygos be žinios įdomus charakteris Vacys Šliūzė. Rainių miškelyje nukankinamas Andrius Čiurinskas, su kuriuo nesusėjome net susipažinti, ir

turime apie jį vienintelį įspūdį: jo šuolį į ledus plukdančią Nerį. Apysakoje labai išsiringai atsi-kartojta ledynų eros motyvas.

Ši nauja Juozo Kralikausko knyga labai gražiai leidklos apipavidalinta ir išspausdinta. Ji yra verta vietos lietuvių skaitytojų lentynoje. (a. kt.)

• Dailininko Vyto Sakalo iš Bostono darbų paroda „Lines of Fate“ bus rodoma Chicagoje – Lannon galerijoje, 119 North Peoria Street, Suite 3C. Parodos atidaryme penktadienį, vasario 10 dieną, nuo 6 iki 9 v.v. dalyvaus pats dailininkas ir jo žmona fotografė Gražina Treinytė-Sakalienė. Informacijos gaunamos tel. (312) 829-4541.

Ką matysime Vasario 16 parodoje Čiurlionio galerijoje?

ALGIMANTAS KEZYS

Vasario 16 dienos proga Chicagoje, Čiurlionio galerijoje vyks jungtinė lietuvių dailės paroda, kurią yra pakviesti mūsų dailininkai iš Amerikos, Kanados, Europos, Pietų Amerikos ir Australijos. Ši paroda pavadinta „Dailė '89“; jos tikslas parodyti šiuolaikinę mūsų dailininkų kūrybą. Nors paroda dar neatidaryta, bet jau dabar galima pasidžiūoti atsiųstų darbų gausa ir kokybe. Štai keletas pavyzdžių.

Skulptorius Vytautas Kašuba, kuris laimėjo 1988 metų Lietuvos Kultūros ministerijos ir Dailininkų sąjungos premiją (pats pirmasis išėjęs istorijoje) už savo reliefinę daugiafigūrę kompoziciją „Kelionė“, atsiunčia tris plakatines nuotraukas savo skulptūrų „Svetimose pakrantėse“, „Sienos fragmentas“ ir „Torsas“.

Tapytoja ir skulptorė Elena Urbaitytė per pastaruosius metus sukūrė darbų abiejose disciplinose, kurios jos kūryboje rišasi, viena kita papildo – tapybos estetika atsispindi jos skulptūrose ir atvirkščiai. Parodoje bus išstatytas jos tapybos darbas „Pasivertęs“, kuriame galima išvystyti skulptūros plokštumas iš daugelio matymo taškų.

Alfonso Dargis (Vokietija) aplankė mus su nauju ranka nepavilintu medžio raiziniu „Aš esu laimingas, XX amžius“. Tai optimizmo atstovas, kuris į mūsų gyvenamą laikotarpį pajėgia žvelgti šviesiomis akimis.

Jurgis Daugvila kuria altorių iš medžio, užsakyta Nekaltai Pradėtosios Marijos seserų koplyčiai Putname. Prieš išsiunčiant jį į rytinį pakraštį, autorius parodys jį Chicagoje visuomenei šioje parodoje.

Anastazija Tamošaitienė (Kanada) ateina su „Rudens miglomis“, išsvajotu vėlyvo rudens gamtovaizdžiu, ir „Aukštumų atošvaistėmis“, granitinių uolų peizažu, kuriame atsispindi paskutiniai saulės atšvaitai.

Viktoras Vizgirda, garbingasis ir nenuilstantis mūsų meno veteranas, atsiuntė dvi drobes, vaizduojančias jo ryšį su gamta – „Saulės nusileidimas Cape Cod“ ir „Liekni medeliai“.

Jadvyga Paukštienė nuo seno kuria paveikslus tautiniais, pedagoginiais motyvais. Savo vėliausiam kūrinį „Skaitymai su mamyte“ rodo lietuvių gyvenimo detalę. Jos technika stilizuota, modernesnė, bet turinys yra paprastas, visiems aiškus.

Vytautas Ignas, pasižymis savo unikaliu, lietuvišku braižu, dalyvauja parodoje su grafikos darbais, Chicagoje iki šiol dar nematytais.

Aleksandras Marčiulionis sukūrė M. K. Čiurlionio portretą, kuriam kaip pagrindą ėmė paties Čiurlionio paveikslą apie jūros bangą.

Eleonora Marčiulionienė duos „Dainų šventę“, šiemetinį keramikos darbą, kuriame žaismingai vaizduoja nuotaikingas choristų pozas, priartėdama prie jai charakteringo humoro.

Skulptorius Petras Vaškys pasirodys su deginto molio darbu „Saulėgrąža“.

Magdalena Birutė Stančiūnienė pateiks vieną darbą iš savo naujausios serijos apie „Žemę Motinėle“.

Jurgis Račkus, išžymis sieninių kilimų audėjas, dalyvauja su tų kilimų atspindžiu viename savo akvarelės darbe „Vasaros išpūdziai“.

Vanda Balukienė, rytiškos „Mandalos“ atstovė lietuvių

Viktoras Vizgirda

„Saulės nusileidimas Cape Cod“

Tapyba, 30" x 40", 1980
Iš rengiamos Vasario 16 parodos Čiurlionio galerijoje, Jaunimo centre, Chicagoje, kuri vyks nuo vasario 10 iki kovo 5 dienos.

mane, pasilieka savo apibrėžtame apskritime, pateikdama parodai dvigubo rato kompoziciją lietuviškame drobės rašte.

Veronika Švabienė, vienintelė šioje parodoje užgriebianti dabartinio dviasios pakilimo nuotaikas Lietuvoje, meta žvilgnį į Sąjūdžio veiklą savo medžio raiziny „Nebeužvenksi upės bėgimo“.

Elena Gaputytė (Anglija), sukūrusi nepamirštamus paminklus karo aukoms pamėti Europos didmiesčiuose, šį kartą pasirodo su savo miniatiūriniais darbais.

Zita Sodeikienė, mūsų žinoma mastytoja drobeje ir piešiniuose, duoda naujus tapybos darbus, įrodinėjančius, kad šioje visatoje niekas neegzistuoja pats sau, o yra surištą su kitomis būtimis. Pas ją praeitis yra buvusi ateitis ir ateitis netrukus bus praeitis.

Elena Kepalaitė, skulptorė ir tapytoja, parodys savo studijinius grafikos darbus, pagal kuriuos žada kurti monumentalias skulptūras metale.

Snaigės Šileikienės (Kanada) fantazija pagavo betoninių kelių judesys, pakeitęs ir miesto, ir laukų pastoralinį peizažą į plačiai

išsidriekusių cemento kelių panoramą.

Yonės Kvietytės-Young (Kanada) vaizduotė užburė katės ir jų žaismingos išraiškos – katės apatinukais ir be jų.

Jurgis Janavičius (Australija) spėlioja apie mitologinę „Aitvarų“ būtį senovinėje Lietuvoje, aitvarų, kurie protėviams nešdavo dovanas arba nelaimės.

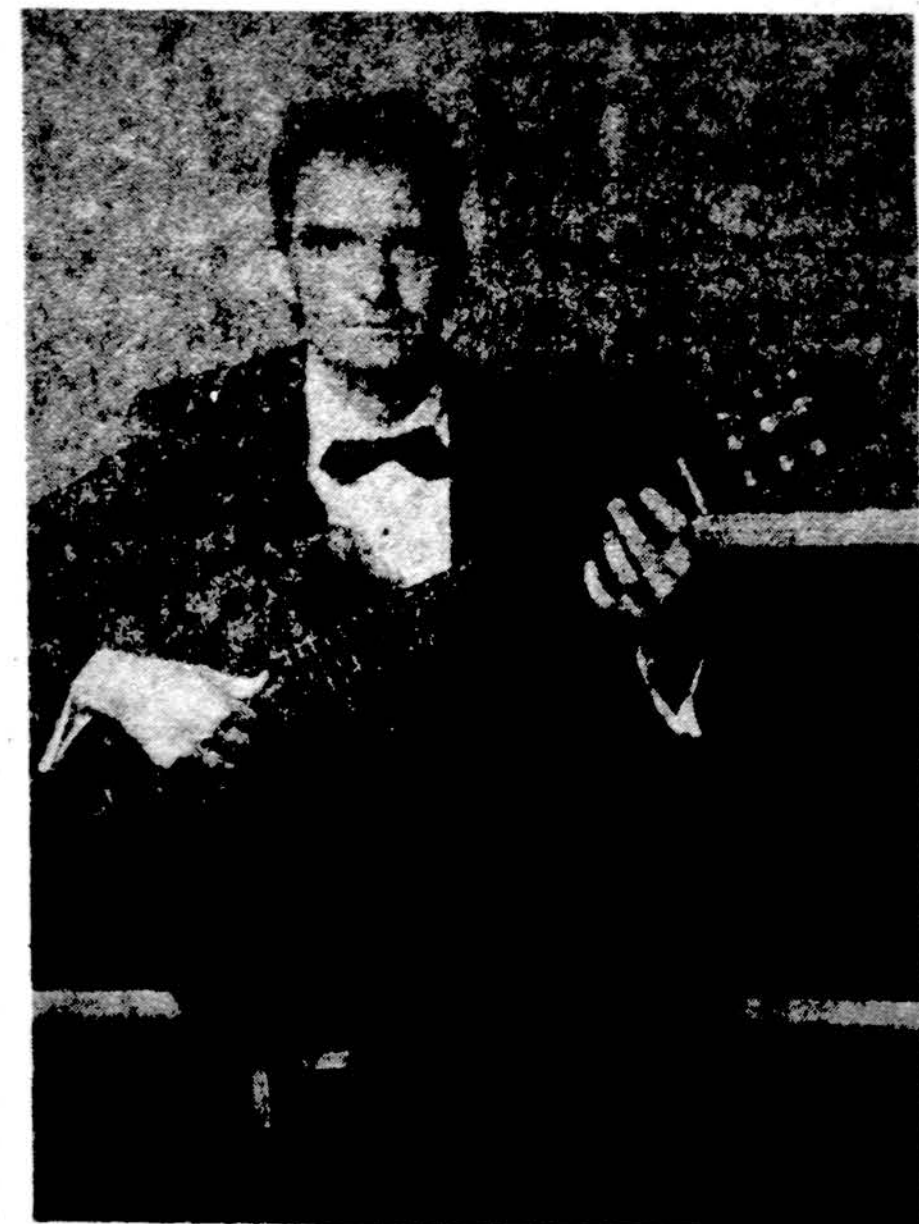
Jolanta Janavičienė (Australija) atsiuntė „Sparnuotą važą“ su reliefiniu paviršiumi ir balta glazūra.

Jokūbas Dagys (Kanada) duoda vieną iš savo vėliausių medžio darbų, pavadintą „Seni laikai“.

Danguolė Jurgutienė prisideda diptichu iš savo „Atspindžių“ serijos. Jame ji narplioja savo regėjimą mėnesienos šviesėjimų įtakoje.

Rimas Vizgirda išstato įdomų keramikos darbą „Arbatinį puodą“, kuriame yra išsiskojęs jo aštrus komentaras apie mūsų šios visuomenės.

Akvilija Zavišaitė (Australija) savo tapyboje atvirai žvelgia į smulkes lankančią visuomenės dalį; studijuoja jos pozas, tuštumą, rūpestelius.

Petras Aglinskas groja Balzeko Lietuvių kultūros muziejaus literatūros ir muzikos popietėje 1989 m. sausio mėn. 22 d.

Grožinio žodžio ir muzikos popietė Chicagoje

ŽIVILĖ ŠILGALIENĖ

Balzeko Lietuvių kultūros muziejaus Gintaro salė šeštadienio popietė, sausio 22 diena, aidėjo grožinės literatūros ir klasikinės gitaros garsais. Pirmoje dalyje Nijolė Martinaitytė, pasižymėjusi Chicagoje visuomenėje aktorė, skaitė aštuonis eilėraščius, suskirstytus į keturis laikotarpius: I. Barokas – Kristijono Donelaičio „Pavasario linksmybių“ ištrauką; II. Lietuvos atgimimas – Antano Barausko „Anykščių šilelio“ ištrauką; III. Nepriklausomybė – Maironio „Pavasari“, Kazio Binkio „Gėles iš šieno“ ir Putino „Rūpintojėlių“ ir IV. Išėmija – Liūnės Sutemos „Nebėra nieko svetimo“, Alfonso Nykos-Niliūno „Išduotą medį“ ir Algimanto Mackaus „Mirtiškąjį“, dedikuotą Antanui Škėmai. Tarpuose muzikas Petras Aglinskas prisidėjo nuotakais pakelti su Bacho „Sarabanda ir variacija“.

Programa praėjo labai greitai. Nijolė Martinaitytė savo veido išraišką ir jausmą šypsena patraukė publiką nuo pat pradžių. Teisybę sakant, pirmasis eilėraštis buvo perskaitytas truputį per greitai, neduota publikai gana laiko priprasti prie jos balso ir ritmo. Bet tai labai menka pastaba apie ypatingai sėkmingą pasirodymą. Skaitytoja parodė daug vokalinio įvairumo ir natūralių judesių, ir klausytojai vietomis buvo sujaudinti, vietomis pralinksminti ir visada sužavėti. Nijolės Martinaitytės ypatingas gabumas buvo matyti ir balso, ir jausmų valdyme – momentais net ašarotomis akimis ji švelniai užbaigė eilutę arba akaudžiu balsu išstūmė per įtemptas lūpas žodžius „Aš išdaviau tave!“ Tokie momentai pasilieka atmintyje,

Nijolė Martinaitytė literatūros ir muzikos popietėje Balzeko Lietuvių kultūros muziejaus 1989 m. sausio mėn. 22 d. reituoja lietuvių poeziją. Nuotrauka Jono Tamulio

kaip ir jos nuofirdus akių ryšis su publika.

Antroji dalis priklausė Petriui Aglinskui, kurio grakštūs pirštai, lyg adatos, išsiuvinėjo klasikinės gitaros rėmuose įdomių melodijų – ispaniško šokio, afrokubietiškos lopšinės, ir net modernios amerikietiškos muzikos. Prisipažįstu, kad mažiausiai patiko kūriny „Be paslapties“, parašytas Chick Corea, nes skambėjo

daugiau neįprastais džiazo tonais. Vis vien Petras Aglinskas atskleidė muzikinius plotus, dar ne taip pažįstamus daugeliui, kaip ir man pačiam; tad turime dėliautis, kad jis nebijo daryti bandymus ir plėsti ribas.

Žemaitės humoristinė novelė „Leva“ užėmė trečią dalį programos. Gitaros muzika, kuri palydėjo šį skaitymą, buvo montažas lengvų, jausmingų melodijų, la-

bai atitinkančių žodžius. Šioje dalyje Nijolė Martinaitytė pakeitė visą savo skaitymo stilių. Pirmoje dalyje ji rimtai ir elegantiškai stovėjo ir skaitė, o čia ji sūposi visu kūnu, laisvai rankom švaistėsi, išreikšdama buitikišką, paprastą žmogų. Improvizavo žemaitės rojų su gyvais, įtikimais liaudies tipais – Dievas yra tėvas ir geras darbininkas (juodadarbis). Adomas yra vėjavaiškas bernas, gyvuliai yra smalsūs kaimynai. O leva yra užsispyrusi, valinga moteris, kuri jau yra išsižebusi nauja moterų teisių kova. Lengvai abudu menininkai pralinksmo klausytojus. Vietomis publika šypsojosi, bet buvo ir momentų, kada publika nesitverė juokais, net ligi asarų. Pavyzdžiui, vienas toks momentas įvyko, kai niekas negalėjo prikelti levos tol, kol šv. Petras jai nepasako: „Leva, nesikeik! Gulėk!“ O leva, priešingai, šoka ant kojų.

Scenos vaizdas buvo kuklus, bet labai tinkamas šiai programai – parkietinės grindys, viename kampe ispaniško stiliaus medinė perdara ir prie jos didelių lapų augalas. Taip pat apšvietimo buvo tik tiek, kiek scena iš pagrindų reikalavo – vienas proektorius aktovei, kitas muzikui. Iš trijų pusių scena buvo apsupta publikos – kartais vos kelios pėdos nuo menininkų. Publikos ir menininko atstumas yra labai svarbus tiek aktoriams, tiek publikos koncentracijai. Kiekvienas popierėlio šlamėjimas ir kiti pašaliniai garsai kliudo. Kiekvienas atsikosėjimas nuskaamba. Kiekvienas judesys ar šiaip sau sustingusių strėnų pasimankštinimas tuojau krinta į akį. Bet šiuo atveju Nijolė Martinaitytė išlaikė publikos dėmesį ir viešpatavo šventa tyla salėje gausiai susirinkusiųjų tarpe.

gryną nuotaiką bet kuriomis priemonėmis.

Pranas Gasparonis, skulptorius, išėjęs ilgą kelią nuo abstrakto iki realizmo, išstatys dvi figūras, išskaptuotas riekšutmedy.

Juozas Sodačio kūryboje išskyla nuskrudusių dienų prisiminimai – Gedimino miesto kuorai, rūpintojėliai, Sopulingosios motinos, legendos, senosios lietuvių dainos, kurios, jo įsitikinimu, gyvena lietuvių širdy amžinai.

Aleksandros Vilijos Evaitės pasamoneje ir kūryboje vyrauja „žmogaus vidus“ ir slaptingos jo mintys. Ji išstatys darbą, pavadintą „Kaukės“.

Danguolė Stončiūtė-Kuolienė toliau vysto lietuviškos ornamentikos motyvus savo naujose kaligrafijose „Akmens melynumas“ ir „Peizažas“.

Gintė Pečiuraitė braido po senovines pelkes, ieškodama seniai užmirštų mitologinių dvasių liekanų. Jos bevardžiai paveikslai primins žiūrovui vaikystėje girdėtas pasakas.

Livija Lipaitė, atsivežusi iš Lietuvos brangų prisiminimą apie lopymo meną, išstato du keramikos darbus apie „Lopinėjus“.

Iona Brazdžionienė-Kerr irgi pergyvena mitologijos nuspalvintas nakties nuotaikas, savo „Maskaradė“ ir „Šv. Liucijos dienoje“ perkeldama žiūrovą į legendų pasaulį.

Edmundas Arbas, architektas, išbando savo meną drobeje, duodamas ryškių spalvų architektūrinės dviasios abstraktą.

Rasa Arbatė, besigėrėdama pavasariška gamta, išstatys akvarelę „Kalifornijos aguonos“.

Kęstutis Kizevičius, grafikas, susidomėjęs dvigubo atvaizdo galimybiomis, sprendžia savo „Žiūrint atgal“ ir „Raitelyje“ uždavinį, kaip parodyti viename vaizde du skirtingus požiūrius.

Jūratė Bigelytė-Silverman ir toliau kuria nuostabias kompozicijas ant namie gaminto popieriaus, kuriose dažnai prasimuša autorės prisiminimai apie savo vaikystės išgyvenimus.

Leeka Krancevičiūtė-Grudeff (Australija), kreišdos technikos specialistė, yra atsiuntusi neįprastos įtampos paveikslą „Pianistas koncerte“.

Marija Žukauskienė savo tapyboje „Vilniaus senamiestis“ vaikščioja po pamitą miestą vaizduotės ir tikrovės padiktuotais keliais.

Janina Marks grįžta į pamėgtąjį primityvizmą originaliu keliu – ima sunėiotų medžiagų skiautes, išaudžia kilimą, pavadintą „Mano vaikų kelmės“.

Ada Sutkuvienė, susirūpinusi užterštos aplinkos problemomis, išpluošto susiuvo kūriny, rodanti kopas, ežerą ir plieną.

Rasa Sutkutė, būdama ieškojimo stadijoje, sprendžia galvosūki, kokią funkciją atlieka paveiksle dažai. Juk žiūrėdamas į tapybos darbą, nematai žmogaus, gamtos ar ko nors kito, o matai dažus.

Marija Strasevičiūtė-McBride savo abstrakčiuose peizažuose sąmoningai kuria naujus, vaikiškus objektus, norėdama parodyti žaismingąjį gyvenimo pusę.

Marytė Gaizutienė vėliausioje savo keramikoje studijuoja žmogaus kūno formas. Ji pasirodys su keliais darbais iš serijos apie suabstraktintas kūno dalis.

Otis Tamšauskas (Kanada), vis naujai eksperimentuodamas su spalvotos grafikos galimybėmis, kolosalinėse litografijose dainuoja apie Kanados upes ir jose esančius gyvius.

Parodos atidarymas bus Čiurlionio galerijoje, Jaunimo centre, Chicagoje, vasario 10 dieną, penktadienį, nuo 7 iki 9 val. vak. Paroda tęsis tris savaitgalius – iki kovo 5 dienos. Ją suorganizavo Algimantas Kezys. Globoja Lietuvių dailės muziejus, vadovaujamas dr. Gedimino Baluko.